

Monumentnummer*: 531227

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 september 2011
Kadaster deel/nr 82750/141

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Nieuwersluis Stichtse Vecht Utrecht

Locatiennaam Locatieomschrijving
Nieuwersluis

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Loenen	C			896
Loenen	C			795
Loenen	C			891
Loenen	C			797
Loenen	C			241
Loenen	C			892

Omschrijving**

Complexonderdeel 2

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG BESTAANDE UIT PARK OM HET HOOFDGEBOUW LANDHUIS OVER HOLLAND EN OVERPARK.

De historische aanleg van de buitenplaats Over Holland bestaat vanouds uit een huispark en een overpark, van elkaar gescheiden door de Rijksstraatweg. Het huispark wordt begrensd door de buitenplaatsen Sterreschans (noordzijde) en Vijverhof (zuidzijde) en door de Vecht. Het overpark, dat aan de noordzijde begrensd wordt door het overpark van de buitenplaats Sterreschans, de Stadswetering die beide buitenplaatsen scheidt, behoort tot Over Holland, reikte oorspronkelijk tot voorbij het Merwedekanaal en wordt sinds de aanleg van het Amsterdam Rijnkanaal door dit kanaal aan de westzijde afgesloten. Aan de zuidzijde wordt het overpark afgesloten door een laan met doorzichten op de agrarische percelen ten zuiden en noorden hiervan. Het verbindend element tussen beide parkdelen vormt vanouds de met twee rijen laanbomen beplante zichtas in het overpark, geprojecteerd op het hart van het huis alsmede door de laan

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

achter het zuidelijke toegangshek die loopt vanaf de Vecht en die zich aan de andere zijde van de Straatweg in het overpark voortzet. Deze situatie is als zodanig al zichtbaar op de Nieuwe kaart van Loenen door C.C. van Bloemswaerd uit 1726. Deze kaart geeft aan dat de hele infrastructuur van rechte waterlopen van het huispark alsmede bijna de gehele indeling van de percelen van het overpark door een structuur van rechte waterlopen reeds toen al bestond. Ook de huidige gezichtsbepalende rechte lindenlaan, die het huispark naar de Rijksstraatweg afsluit en aan de zuidzijde van het huispark in een rechte lijn op de Vecht vertakt, bestond toen al. Door de verlandschappelijking van het park in de tweede helft van de 18de eeuw is de laan ter hoogte van de vijverpartij aan de westzijde van het huis deels gekapt. Zoals tegenwoordig bevonden de oorspronkelijk grotere nutstuinen zich ook al in 1726 langs de Rijksstraatweg in de zuidzijde van het overpark. Het overgebleven deel ligt ten zuiden van de as, die recht op het zuidelijke inrijhek van het huispark is geprojecteerd. Ook de boerderij met stal in de NW-hoek van het overpark was in 1726 al aanwezig. De boerderij vormde bij de verlandschappelijking van het park in de tweede helft van de 18de eeuw een belangrijk stoffage-object in het tot 'ferme ornée' getransformeerde overpark (als bij het overpark van Sterreschans). De boerderij heeft tot 1928 bestaan en is daarna afgebroken. Na de aankoop van de buitenplaats door Mr. Willem Straalman in 1755 vindt er een in samenhang met of na de verbouwing van het huis een algehele transformatie van het huispark in landschapsstijl plaats. De getransformeerde aanleg wordt beschreven door H. Numan in diens Vierentwintig printtekeningen met couleuren verbeeldende Hollandsche Buitenplaatsen met derzelve beschrijvingen uit 1797. Numan schrijft: "Daarenboven heeft zij (Over Holland) op haren eigen grond bijzondere aangenaamheden door dien derzelve Bezitter de Wel Edele geb. Heer Mr. Willem Straalman, Heere van Ruwiel en Proost van den Capittle St. Marie te Utrecht, &cr, &cr., wonende te Amsterdam, sedert den Jaare 1755 zeer veel aangewend om alles wat stijf en onbevallig voor het oog was, te veranderen in slingerende wandelingen en heuvelachtigen gronden vergezeld en doorsneden met verfrischende Beeken, en ruime waterkommen, welke door de Rivier de Vecht haaren toevoer verkrijgen, als mede zeer lommerijke Rustplaatsen en Prieëlen, Vervallen Gebouwen en verdere afwisselingen die alle medewerken om dit buitenverblijf aangenamer te maken". Bij deze transformatie werd de voorheen formele vijverpartij ten westen van het huis tot een ruime door een parkweide omgeven ovaalvormige vijverpartij in landschapsstijl vergraven, waarbij de westgevel van de koepelzaal in het water kwam te staan. Een tweede slingervijver werd ten zuiden van het huis aangelegd. Met de vrijgekomen aarde werd het terrein van glooiingen voorzien, op het zuidtalud van de heuvel pal langs de tweede slingervijver werd een ruïne als stoffage object opgetrokken, waarvan het restant bewaard is gebleven. Ten zuiden van het terrein werden verschillende heuvelpartijen opgeworpen en werd dit deel van een parkbosachtige beplanting voorzien, doorsneden door slingerpaden. Het parkgedeelte rondom de vijver ten westen van het huis werd door aanplant van solitairen en enkele boomgroepen transparanter gehouden, waarschijnlijk ook in verband met het doorzicht vanuit het huis in het overpark. Ook de Chinese koepel aan de Vecht was toen al gebouwd. Dit blijkt uit de advertentie in de Oprechter Haerlemmer Courant uit juni 1799, evenals uit het veilingbiljet uit 1799 in het huisarchief van Over Holland, waarin de Chinese koepel expliciet wordt genoemd. Deze gehele vroeglandschappelijke aanleg van het huispark is tot op heden bewaard gebleven. In de periode van Straalman werd het overpark door grondaankoop een stuk vergroot. Het overpark heeft altijd een sterk nutskarakter gehad met de al genoemde moestuin maar onder andere ook weilanden. Een deel hiervan is in de periode Straalman van landschappelijke elementen voorzien en oudere onderdelen zoals de gezichtslaan en de boerderij werden hierin opgenomen. In een perceel aansluitend aan de noordzijde van de nutstuinen werd op een rechthoekig door een rechte waterloop in tweeën gedeeld terrein, dat tot heden geheel door water wordt omgeven, in het noordelijke deel de nog bewaard gebleven ronde kom aangelegd. Oorspronkelijk maakte de kom deel uit van een tuinaanleg op dit perceel, die in 1828 nog bestond, want de bij het Kadastraal Minuutplan behorende Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels uit dat jaar omschrijft dit perceel als "plaziertuin tot vermaak". In de loop van de 20ste eeuw is het perceel door bomen overgroeid geraakt, want ook op de bonnekaart uit 1887-1916 had dit perceel met ronde kom nog een open karakter. Voor het overige onderging het overpark in de periode Straalman een verlandschappelijking, echter met behoud van de structuur van rechte waterlopen. Dit

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

verlandschappelijkte deel strekt zich in een L-vorm uit langs de Straatweg en de noordzijde van het overpark. In de genoemde advertentie uit de Oprechter Haerlemmer Courant uit 1799 wordt deze overplaats als volgt omschreven: "Overplaats, waar op de capitaale moes- en broeithuinen, vaste kassen en kribben, wyders slingerbosschen. Laanen, boomgaarden, thuinmans woning, schuuren, hooybergen, wagenhuis, en een appart koetshuis en stallinge voor 11 paarden. Laatstelijk diverse kampen extra wel toegemaakte hooy- en weilanden, groot 20 morgen". Deze tuinmanswoning, die tevens als boerderij dienst deed, bevond zich tot in het begin van de 20ste eeuw aan de NW-zijde van het overpark, pal ten noorden van het koetshuis en de paardenstal, op een erf aan de noordzijde van de zichtas, waar tevens een schuur en 3 hooibergen waren gesitueerd, zo blijkt uit het Kadastraal Minuutplan uit 1828. Ook de overige bebouwing op dit erf, waarvan de oorsprong terugging naar het begin van de 18de eeuw (kaart 1726 van Bloemswaardt) of eerder, werd in de 20ste eeuw opgeruimd. De bij het minuutplan behorende Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels bevestigt het samengaan van utilitaire en recreatieve kwaliteit van de aanleg van het overpark, zoals dat ook al in het begin van de 18de eeuw bestond, zij het nu meer in een verlandschappelijkte context: het merendeel van de beboste percelen en waterlopen werd in deze tijd aangeslagen als 'bos of plaazierbos tot vermaak' en 'water tot vermaak'. Hiermee had het overpark, net zoals het overpark van de aangrenzende buitenplaats Sterreschans, het karakter van een 'ferme ornée', een motief uit de vroege landschapsstijl, waarin de boerderij ook als stoffage-object in een verlandschappelijkte omgeving een ornamentale rol vertegenwoordigde en een verwijzing was naar het in de literatuur en schilderkunst uit die tijd geïdealiseerde pastorale leven. Slingerpaden en lanen boden hierin uitzicht op het omringende agrarische land, zoals de met eik aan weerszijden beplante slingerlaan, die ongeveer in het midden van het overpark ontspringt en in zuidwestelijke richting voert en uitzicht biedt op de ook toen al open weilanden aan de noord- en zuidzijde. In 1928 werd de buitenplaats Over Holland verkocht aan de Stichting Het Utrechts Landschap, die het overpark als openbaar wandelpark openstelde. In de loop van de tijd zijn vrijwel alle bruggen vervangen door dammen zodat het karakter van percelen als eiland omgeven door water minder duidelijk is. Door opschot is de oorspronkelijk verfijndere detaillering met paden overwoekerd.

Waardering

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG BESTAANDE UIT PARK OM HET HOOFDGEBOUW LANDHUIS OVER HOLLAND EN OVERPARK is van algemeen belang

- vanwege de cultuurhistorische waarde als gaaf bewaarde historische tuin- en parkaanleg uit de 17de- en 18de- eeuw als uiting van een sociaal-economische en recreatieve ontwikkeling en traditie uit de 17de en 18de eeuw, waarbij vermogende particulieren uit oogpunt van exploitatie en vermaak de gronden aan weerszijden van de Vecht tot buitenplaatsen-landschap hebben ontgonnen.
- vanwege de architectuurhistorische waarde in het bijzonder de tuinhistorische waarde als gaaf voorbeeld van een 18de-eeuws huispark en overpark in vroege landschapsstijl met nog herkenbare onderdelen in formele stijl en als voorbeeld van een overpark als uitdrukking van een 'ferme ornée';
- vanwege de zeldzaamheids- en schoonheidswaarde; - de zeer hoge beeldbepalende en ensemblewaarden.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument